

ארבע מצוות יסודיות שניתנו לנו בהיותנו במצרים

[פרשת בא (שיחה 4) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

הרמב"ן (על ויקרא יח, כה) מלמדנו מה הסוד, שכל המצוות ניתנו כדי להתקיים בא"י. חז"ל הזכירו זאת "אף לאחר שתגלו, היו מצוינים במצוות, הניחו תפילין עשו מזוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו". (רש"י על דברים יא, יח, בשם ספרי, ועיי"ש "גור אריה" למהר"ל). כמעט מפורש במקרא שעצם החיוב במצוות מתחיל בבואם לא"י "ללמד אתכם – לעשות בארץ" (דברים ו, א). אחרי קבלת מצוות בהר סיני התעכבנו במדבר ארבעים שנה מחמת סיבה צדדית.

ובכל זאת יש לתמוה, הרי ישנן מצוות מסוימות שהזדרזו ה' להודיענו עליהן בהיותנו עדיין על אדמת מצרים, הרבה לפני מתן תורה בסיני. ביניהן 4:

קידוש החודש, קרבן פסח ואכילת מצה, פטר חמור, ומצות תפילין.

ידועים דברי הרמב"ם שכל חובתנו לקיים תורה ומצוות מתחילה אך ורק ממעמד הר סיני ולא מלפני זה. ("פירוש המשניות", חולין, סוף פ"ז). וצריכים להסביר ייחודן של 4 המצוות הללו משום מה ה' הקדים אותן.

[א] ענין קידוש החודש

הגוים חושבים שקידוש החודש על פי עדות היתה בגלל חוסר ידיעת הקדמונים באסטרונומיה. לדעתם, לוח שנה מסודר וקבוע הוא התקדמות על המצב הישן, בו המתינו בבית דין שמא יגיע עד ראייה לראיית הירח החדש. אבל גישה זו פסולה. אדרבה, כל בית דין בישראל ידע היטב את החשבון האסטרונומי (איי"ב תשצ"ג). אף רבן גמליאל הסתמך על החשבון, ולא על העדים (ר"ה כה:), ולעת הצורך ידעו לעבר החדשים מחמת חשבון (למנוע אד"ו ראש וכיו"ב).

רש"י הירש (על שמות יב, א) מפרש "אלה מועדי ה'" - שהם זמני "התוועדות" בין ה' לעמו. ישראל נפגש עם ה' במקדשו בראש חודש "זמן כפרה לכל חטאתם" (עיי"ן במשנה הראשונה של מסכת שבעות). חתן דומה לשמש ("יהוא כחתן יוצא מחופתו", תהלים יט, ח), ולכן ה' נמשל לשמש (תהלים פד, יב). אבל עם ישראל נמשלו לירח "יפה כלבנה" (שה"ש ו, י). על הלבנה נאמר "לית מגרמה כלום" וכל אורה היא מקבלת מגוף השמש. כאשר מסתובבת במסלולה סביב לארץ לפעמים היא עומדת בינינו לשמש ואז אין אנו יכולים לראות כלל אותו הצד המואר שבה המקבל אור מהשמש. ורק כאשר שוב תגיע במסלול העיגולי שלה למקום שאיננה בינינו לשמש, אז נוכל שוב לראות קרני השמש המאירים גוף אפל של הירח, וזהו הנקרא "מולד חדש". זהו באופן רעיוני הסיפור התמידי מה בין ה' וישראל. כי אנו גוף אפל וה' מאיר עלינו. (עיי"ן סוכה כט. אודות ליקוי חמה וליקוי ירח). אבל מי הוא הקובע ומפרסם ברבים זמן של התוועדות? רק עדות מישראל! וזה נמסר להם במצרים "החודש הזה לכם, לבית דין" (ר"ה כב). וכאן טמונה הידיעה הגדולה שאין בני ישראל מסורים תחת שלטון הזמן, אלא הם מעל לזמן ויוצרים את הזמן!

ידוע שילדה קטנה פחות מגיל שלוש, בתוליה חוזרים (ולכן מותר לכהן לשאת גיורת שהיא פחותה מגיל שלוש). אבל אם ילדה נולדה בחודש אדר, ותקופת שלוש שנים מסתיימת בגמר 36 חודש, אבל בית הדין ראה לנכון להוסיף חודש נוסף אדר ב', הרי יש לה ארכה של חודש נוסף. לכן אע"פ שעברו כבר למעלה מן 36 חודש, עדיין לא עברו ג' שנים, והטבע ישתנה ובתוליה יחזרו. (ירושלמי, כתובות פ"א סוף ה"ב). וכבר כתב הש"ך (יו"ד סי' קפ"ט ס"ק י"ג) שווסת קבוע המסודר לפי תאריכי החודש "ואורח בזמנו בא", אבל ישתנה התאריך לפי קביעת הבית דין אם החודש שחלף היה מלא או חסר התאריך יקדם לבוא או יאחר לבוא "שכל מה שבית דין של מטה עושים, ב"ד של מעלה מסכימים... ואף בחידושי הגוף (וסת) כן". ומכאן ראייה שישראל הם מעל לזמן וקובעים את הזמן.

[ב] קרבן פסח.

מהר"ל ("גבורות ה'", פרקים לה, לו, ס) האריך לבאר שכל פרטיו מורים על אחדות ישראל, וכן על אחדות הבורא.

- א. בבית אחד ייאכל, ולא להוציאו מהבית החוצה.
  - ב. בחבורה אחת, ולא לאלו שלא נמנו בחבורה "מפני זה צריכים ישראל שיתאחדו ע"י המשפחות על פסח זה... שיהיה מורה כי קרבן זה לאל יחיד".
  - ג. צלי אש, ראשו על כרעיו ועל קרבו. ידוע שהצלייה גורמת הצטמקות האברים בהידוק גמור, לעומת בישול הגורם ריכוך ופירוד האברים.
  - ד. הקרבן בגיל שנה אחת בלבד (רמז לאחידות).
  - ה. אינו נאכל ע"י ערל לב או ערל בשר, אלא לקבוצת המאמינים באל יחיד בלבד.
  - ו. השחיטה בין הערביים, כלומר לא יום גמור ולא לילה גמורה אלא מצב המעבר, יצוג של העולם הטרומי בטרם ברוא החומר, "ונשגב ה' לבדו".
- כל איש ואיש לפי רמתו, היו מכוונים לבס על אחדות הבורא. וכמובן שהסבירו להם על כלליות המושג של 'קרבן', המורה שהעולם חוזר לאפס ונשאר רק מציאותו של הקב"ה ("גבורות ה'", פרק סט).

[ג] מצוות עריפת פטר חמור.

כבר "ספר החינוך" (קטע כ"ב) המשיל את המצרים לחמורים, וכן מבואר בפסוק (יחזקאל כג, ט). אמרו חז"ל: "מגיד הכתוב שמעשיהם של מצרים מקולקלים מכל העממין" (תורת כהנים, אחרי, יח) "אין לך אומה בעולם שהיתה שטופה בדברים מכוערים וחשודים בכשפים ובזימה ובכל מעשים רעים אלא המצרים בלבד" (תדא"ז ז' וע"ע זהר ב/ז) כן כתב מהר"ל ("גבורות ה'", פ"ד) על הפסוק "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו" (ויקרא יח, ב) ומפורש ברמב"ם (הלי איסורי ביאה פ"כא ה"ח) מה היו עושים "איש נושא איש ואשה נושאת אשה, ואשה נשאת לשני אנשים". לכן דוקא במכת ערוב נודע ההבדל מה בין ישראל לאומות: "והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן" (שמות ח, יח) "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך" (ח, יט). כיון שהתנהגו כבהמות (ראה ברכות נח. "בשר חמורים"), שלטו עליהם בהמות. מה שאין כן בני ישראל שהיו בצורת 'אדם'. וסמל זה נודע לאבותינו עוד בהיותם בארץ מצרים.

[ד] תפילין.

אלו הם מדים-לאומיים של ישראל. בימי קדם הלכו לבושים בתפילין כל היום (נדבר תירוצים מדוע בזמן הזה לא עושים כן, עיין "תורה שלמה", סוף בא, מילואים פרק מב). וכך כתב רש"י (סוף פרשת בא) "שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכור הנס וידבר בו". ולכן ארבע מצוות הללו נאמרו לבני ישראל עוד בטרם יצאו ממצרים. עוד עיין דברינו לעיל בסוף שיחה שניה לפרשתנו.